

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/26750,Konferencja-naukowa-Historia-polityki-a-politycznosc-historiografii-Miedzy-ideol.html>
28.02.2026, 21:56

Strona znajduje się w archiwum.

Konferencja naukowa „Historia polityki a polityczność historiografii. Między ideologizacją dziejów a obiektywizmem badawczym”

28.05.2009

W dniach 28-29 maja 2009 roku w Instytucie Historii Uniwersytetu im Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się konferencja:

Historia polityki a polityczność historiografii.
Między ideologizacją dziejów a obiektywizmem badawczym

Organizatorzy konferencji: Wydział Historyczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu oraz Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Konferencja odbyła się pod patronatem Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr. hab. Janusza Kurtyki i Jego Magnificencji Prorektora UAM prof. dr. hab. Krzysztofa Krasowskiego.

W konferencji brali udział referenci z następujących ośrodków naukowych: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, Akademia Humanistyczna w Puławach, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Warszawski oraz Instytutu Pamięci Narodowej (oddziały w Poznaniu i Warszawie).

Inspirację dla organizatorów konferencji stanowił niepodważalny fakt, iż powojenna historia Polski to przedmiot niekończących się sporów i polemik. Czas między rokiem 1945 a upadkiem komunizmu jest jednym z ważnych czynników współokreślających teraźniejszość społeczną. Jest to sytuacja zupełnie zrozumiała między innymi dlatego, że uczestnicy wydarzeń epoki PRL-u stale biorą aktywny udział w debacie publicznej. Konkurencyjne interpretacje przeszłości obecne w dyskursie publicznym walczą o przeniknięcie do pamięci zbiorowej, która współtworzona jest także przez pamięć indywidualną. Stawką gry jest tożsamość społeczeństwa polskiego, której ważną część składową stanowi stosunek do najbliższej przeszłości. Uczestnikami wspomnianych dyskusji są publicyści, politycy, prawnicy, w końcu naoczni świadkowie wydarzeń i również historycy. Przez tę wielogłosowość powstaje ryzyko ideologizacji dziejów, co z kolei stoi w sprzeczności z naukowym wymogiem dążenia do rzetelności i obiektywności w opisie przeszłości.

Wielopłaszczyznowe, interdyscyplinarne badania dotyczące PRL wydają się dziś niezbędne. W związku z tym należy postawić kilka pytań dotyczących tego problemu. Po pierwsze, jakie narzędzia badawcze dla tego okresu są już wykorzystywane i jakie nowe mogą zostać użyte? Po drugie, w jaki sposób profesjonalny wysiłek badawczy może przenikać do świadomości zbiorowej? Mamy tu na myśli żywo dyskutowane zagadnienie polityki historycznej. W końcu, po trzecie, czy

badania tak niedalekiej przeszłości mogą być wolne od zarzutów stronnictwa i uwikłania w polityczne walki?

Wspomniane cele konferencji wyznaczały jej strukturę i wewnętrzny podział referatów, które wygłaszano w następujących sekcjach: I „Teoretyczne aspekty historiografii”, II „Problemy badawcze najnowszej historii Polski”, III „Historiografia w innych krajach” i IV „Historia w przestrzeni kulturowej”.

W sekcji „Teoretyczne aspekty historiografii” Marcin Moskalewicz w referacie „Polityczny wymiar pojęć refleksyjnych systematyzujących wiedzę w narracji historycznej” przedstawia polityczny wymiar przeszłości jako „rzeczy językowej” [F. Ankersmit]. W przekonaniu Moskalewicza ów fakt bycia rzeczą nie implikuje, z konieczności, dysponowalności przeszłością (nawet jeśli ta jest możliwa), ani przyszłością, lecz co najwyżej względną autonomiczność teraźniejszości wobec przeszłości i przyszłości. Punktem wyjścia jego rozważań jest ujęcie interpretacji narracyjnych jako organizacji wiedzy oraz refleksja nad narracyjnym wymiarem obecności przeszłości w teraźniejszości. Polityczny wymiar tych interpretacji rozpatrywany jest na poziomie pojęć mających charakter refleksyjny i estetyczny [I. Kant], gdzie polityczność jest już obecna za pośrednictwem *sensus communis*. Kluczowe zagadnienie to wydobycie właściwego dla tych pojęć i całości interpretacyjnych pojęcia polityczności jako mającego – w tym kontekście – sens zasadniczo pozytywny. Pojęcia te ujęte zostają jako konstytutywne dla danej tożsamości wspólnotowej. Tak rozumiana polityczność świadczyć ma na rzecz fundamentalnej otwartości debaty historycznej oraz wskazywać ograniczenia rozporządzalności przeszłością i – w konsekwencji – przyszłością. Podobne problemy – politycznego wymiaru stosowanych w historiografii kategorii – podejmowali w swoich referatach inni referenci Daniel Ciunajcis (IH UAM), „Czy idea państwa jest źródłem współczesnej historiografii? O roli historii pojęć” oraz Wiktor Werner (IH UAM), „O(nie)rzeczywistości propagandy. Przyczynek do problemu interpretacji rzeczywistości”.

W sekcji „Problemy badawcze najnowszej historii Polski” Krzysztof Brzechczyn (IPN Poznań) przedstawił referat „Modelowanie dynamiki realnego socjalizmu w Polsce”. Jego zdaniem w naukach społecznych występują dwa typy modelowania: Weberowski – polegający na konstruowaniu pojęć za pomocą których opisuje się zjawiska społeczne i Hegłowski – polegający na formułowaniu zależności, którym podlegają badane zjawiska. Te dwa sposoby znajdują odzwierciedlenia na poziomie teorii realnego socjalizmu. Patryk Pleskot (IPN, Warszawa), w referacie „Ponad żelazną kurtyną. Próba wyjaśnienia zbieżności intelektualnych między częścią historyków polskich a francuskim środowiskiem „*Annales*” w okresie komunizmu” zajmował się podobieństwami w zakresie podejmowanej problematyki badawczej przez historyków polskich i francuskich w latach 60. i 70. XX stulecia. Jego zdaniem owo podobieństwo nie wynikało z jednostronnego wpływu wywieranego przez środowisko „*Annales*” na historyków polskich, lecz ze wspólnej – rozumianej po Popperowsku – sytuacji problemowej, w jakiej znaleźli się badacze obu krajów. Rafał Sierchuła (IPN, Poznań), w referacie „Narodowa Organizacja Wojskowa w Kraju Warty. historiografia i postulaty badawcze” przedstawił dotychczasowy stan badań nad NOW w Wielkopolsce. Jego zdaniem niezadowolający stan badań nad tą organizacją wynikał z ograniczeń cenzuralnych w PRL.

W sekcji IV: „Historia w przestrzeni kulturowej” przedstawiono referaty, w których podejmowano problem kulturowych uwarunkowań funkcjonowania historiografii. Agnieszka Łuczak w referacie „Klasa pasożytnicza czy elita? W poszukiwaniu prawdziwego obrazu polskiego ziemiaństwa”

prezentowała przemiany obrazu ziemiaństwa w polskiej historiografii, które wynikały z przemian politycznych i kulturowych. Do ciekawszych referatów tej sesji należało wystąpienie Doroty Skotarczak (IH UAM), „O czym opowiada nam kino PRL-u” i Błażeja Popławskiego (IH UW), „Historiograficzna interpretacja Renesansu w Polsce Ludowej”. Dorota Skotarczak zastanawiała się nad interpretacjami filmów z tzw. polskiej szkoły filmowej, w których pomija się historyczno-polityczne warunki funkcjonowania polskiej szkoły filmowej i powstawania poszczególnych filmów. Błażej Popławski, z kolei, przedstawił główne cechy obrazu Renesansu w historiografii wczesnych lat PRL (lata 50.). Co ciekawe – obok cech nowych, np. postępowości – obraz Renesansu wykazywał wiele cech zbieżnych z dorobkiem przedwojennej historiografii polskiej w tym względzie.

Cennym uzupełnieniem konferencji była sesja III „Historiografia w innych krajach” podczas której przedstawiano sytuację i problemy historiografii w Rosji, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii.

W toku dyskusji i nad poszczególnymi referatami i w podsumowaniu konferencji podkreślano wielowymiarowość historiografii i jej interdyscyplinarność. Praca historyka – niezależnie od tego, czy jest to jego zamiarem, czy też nie, czy jest tego świadomy, czy też nie, uwikłana jest w szereg kontekstów kulturowych, politycznych i ideowych. Warunkiem dobrego wykonywania zawodu jest samoświadomość tych uwikłań i zdobycie umiejętności ich wykorzystania. Temu służyła niniejsza konferencja i spełniła ona swój cel, jeżeli przynajmniej niektórzy historycy samoświadomość taką zyskali.

PROGRAM

I dzień konferencji – 28 maja 2009

Teoretyczne aspekty historiografii

- Jakub Jeziorny (IF UAM)
Teologia polityczna i historia
- Marek Nowak (IS UAM)
O tym do czego może służyć historia? Na podstawie refleksji poświęconej rewolucji Hannah Arendt
- Sebastian Żukowski (WNPiD UAM)
Narracja jako podstawowe instrumentarium legitymizacji społecznej
- Marcin Moskalewicz (IH UAM)
Polityczny wymiar pojęć refleksyjnych systematyzujących wiedzę w narracji historycznej
- Daniel Ciunajcis (IH UAM)
Czy idea państwa jest źródłem współczesnej historiografii? O roli historii pojęć
- Wiktor Werner (IH UAM)
O (nie)rzeczywistości propagandy. Przyczynek do problemu interpretacji rzeczywistości

Problemy badawcze najnowszej historii Polski

- Jan Pomorski (IH UMCS)
Metodologiczne wyzwania a praktyka badawcza historii współczesnej. Studium trzech przypadków
- Krzysztof Brzechczyn (IPN Poznań/Instytut Filozofii UAM)
Modelowanie dynamiki realnego socjalizmu w Polsce
- Izabela Skórzyńska (IH UAM)

Historycy PRL i ich identyfikacja pokoleniowa w świetle koncepcji Pierra Nora

- Patryk Pleskot (IPN Warszawa)

Ponad żelazną kurtyną. Próba wyjaśnienia zbieżności intelektualnych między częścią historyków polskich a francuskim środowiskiem „Annales” w okresie komunizmu

- Paweł Nowakowski (WNH UMK)

Badanie postaw społeczeństwa Polski Ludowej. Przedstawienie problematyki

- Rafał Sierchuła (IPN, Poznań)

Narodowa Organizacja Wojskowa w Kraju Warty. historiografia i postulaty badawcze

- Radosław Kawczyński (WSNHiD)

Rola tajnych służb PRL w transformacji ustrojowej: koncepcja Andrzeja Zybertowicza

II dzień konferencji: 29 maja 2009

Historiografia w innych krajach

- Aleksander Jurczenko (AH Pułtusk)

Polityka historyczna w Rosji i Polsce. Czy jest możliwy otwarty dialog społeczeństw postkomunistycznych?

- Alfons Georgi i Gomis (IFR UAM)

Między mroczną ciszą a czystą agresją: hiszpańska wojna domowa w najnowszej historiografii Hiszpanii

- Piotr Napierała (IH UAM)

Wigowski mit historyczny a historia nowożytna Wielkiej Brytanii

Historia w przestrzeni kulturowej

- Łukasz Orylski (WNS UG)

Prawomocność narracji historycznej w społeczeństwie demokratycznym

- Tomasz Błaszczak (IH UAM)

Użycia przeszłości. Przyczynek do analizy dyskursu publicznego

- Jan Posik (WNPiD UAM)

Polskie konflikty pamięci

- Mariusz Marszewski (IW UAM)

Historia PRL-u w debatach politycznych Prawa i Sprawiedliwości a kilka wybranych refleksji teoretycznych i metodologicznych

- Ewa Nowicka (IH UAM)

Ściana ostatniej szansy... Próba interpretacji dyskusji wokół zachodniej pierzei Starego Rynku w Bydgoszczy (problem poszukiwania tożsamości)

- Dorota Skotarczak (IH UAM)

O czym opowiada nam kino PRL-u

- Błażej Popławski (IH UW)

Historiograficzna interpretacja Renesansu w Polsce Ludowej

- Agnieszka Łuczak (IPN, Poznań)

Klasa pasożytnicza czy elita? W poszukiwaniu prawdziwego obrazu polskiego ziemiaństwa

- Maciej Bugajewski (IH UAM)

Filozoficzne podstawy derridiańskiego projektu nowej polityki – próba interpretacji

